

Adam Bartosz

Wznowienia literatury dla dzieci

W ramach realizacji rządowego *Programu integracji społeczności romskiej w Polsce* w latach poprzednich wydano sporo literatury skierowanej do romskich dzieci, nauczycieli, osób zainteresowanych edukacją szkolną na temat poznania romskiej mniejszości. Pośród najbardziej wartościowych pozycji znalazły się publikacje Karola Gierlińskiego i Natalii Gancarz.

Po kilku latach mecenas tych wydawnictw – Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji (Departament Wyznań Religijnych i Mniejszości Narodowych i Etnicznych) – zdecydował o ich wznowieniu i rozesłaniu odpowiedniej liczby egzemplarzy do wojewódzkich pełnomocników ds. Mniejszości Narodowych i Etnicznych. Stąd publikacje trafiają do szkół, świetlic romskich, nauczycieli etc. Przede wszystkim zaś – do rąk romskich uczniów i studentów.

Największy sukces odniosła książka Natalii Gancarz, ilustrowana przez Dianę Karpowicz, *Mietek na wojnie*¹. Wydana – jak wszystkie pozostałe, które zostały wznowione – w nakładzie 1000 egzemplarzy, wzbudziła wielkie zainteresowanie także poza Polską.

*Mietek na wojnie*² to fabularyzowana opowieść w formie pamiętnika, spisane-go przez cygańskiego chłopca, więzionego wraz rodziną w oświęcimskim obozie cygańskim (*Zigeunerlager*). Należy przy tym podkreślić, że jest to publikacja szczególna na tle setek wspomnień, pamiętników i literackich opowieści o losach żydowskich dzieci z wielu krajów, więzionych w obozach, gettach i przeżywających gehennę ukrywania się, ucieczek, śmiertelnego strachu w czasie wojny. Literatury na temat losu dzieci romskich nie ma. *Mietek...* jest więc opracowaniem pionierskim na ten temat.

Przy okazji wystawy, jaką w roku 2016 organizowało tarnowskie Muzeum Okręgowe w wileńskiej galerii UNESCO, Instytut Polski w Wilnie – organizator wystawy i towarzyszących jej wydarzeń wydał *Mietka...* w języku litewskim

---

¹ Natalia Gancarz, *Mietek na wojnie*, Muzeum Okręgowe w Tarnowie, Tarnów 2013, ss. 64, ISBN 978-83-62719-88-4, zob. też recenzję Marcin Szewczyk, *Jak nie przeżyłem II wojny światowej*, „Studia Romologica”, 2014, nr 7, s. 245–248.

² Natalia Gancarz, *Mietek na wojnie*, Muzeum Okręgowe w Tarnowie, Komitet Opieki nad zabytkami Kultury Żydowskiej w Tarnowie, wyd. II, Tarnów 2021, ss. 64, ISBN 978-83-954306-3-3.

w nakładzie 800 egzemplarzy. Co więcej, publikacja została wprowadzona do programu nauczania Litewskiego Ministerstwa Edukacji. Nawiązując do losów wojennych Karola Parno Gierlińskiego, Autorka książki nadała głównemu bohaterowi wersji litewskiej imię Karol³. Tamtejsze Ministerstwo Edukacji rozesłało książkę do szkół litewskich, jako szczególną pomoc dla poznania tego, mało znanego wątku historii, także toczącego się na ziemiach tego kraju.

Niedługo potem (2018), książka została przetłumaczona na język niemiecki. Tym razem w tytułową postać bohatera wcielił się Rudi...⁴ Autorka w ten sposób nawiązała do imienia Rudolfa Sarközy'ego, austriackiego Roma, więzionego jako dziecko w nazistowskich obozach i bardzo aktywnie występującego w roli świadka Samudaripen. Inicjatorem wydania książki po niemiecku był ówczesny ambasador Austrii w Warszawie, Thomas Buchsbaum, a koszty wydania pokryło austriackie Ministerstwo Edukacji i Nauki (Bundesministerium Bildung, Wissenschaft und Forschung), a w części Gmina Miasta Tarnów oraz Fundacja Pamięci Ofiar Auschwitz-Birkenau. Połowa z tysięcznego nakładu została skierowana do bibliotek szkolnych w Austrii.

Wszystkim edycjom towarzyszy podtytuł książki w języku romskim: *Me som Bachtalo* ('Jestem Szczęśliwcem'). We wszystkich edycjach zachowana jest jednolita szata graficzna, zaprojektowana przez wybitną graficzkę, Dianę Karpowicz.

Druga wznowiona książka Natalii Gancarz, wydana wcześniej (2011⁵) to *Romano Abecadło*, również ilustrowana przez Dianę Karpowicz⁶. Jest to pierwsza książka Natalii Gancarz w serii dziecięcej, rymowanka oparta na konwencji zastosowanej przez Juliana Tuwima w bardzo znanym wierszu *Abecadło z pieca spadło...*

Wznowione zostały też romskie elementarze autorstwa Karola Parno Gierlińskiego⁷. Opracował on wersje dla dialektu Romów Polskich i dla dialektu Bergitka Roma, z zastosowaniem transkrypcji zaproponowanej przez Roboczy Zespół ds. Języka Romskiego powołanego przez MEN i MSWiA, który obradował w Su-

³ Natalia Gancarz, *Esu Karolis*, Lenkijos institutas Vilniuje, Vilnius 2017, ss. 64.

⁴ Natalia Gancarz, *Rudi im Krieg*, Komitet Opieki nad zabytkami Kultury Żydowskiej w Tarnowie, Tarnów 2018, ss. 64.

⁵ Natalia Gancarz, *Romano Abecadło*, Muzeum Okręgowe w Tarnowie, Tarnów 2011, ss. 32.

⁶ Natalia Gancarz, *Romano Abecadło*, Komitet Opieki nad Zabytkami Kultury Żydowskiej w Tarnowie, Muzeum Okręgowe w Tarnowie, wyd. II, Tarnów 2021, ss. 32, ISBN 978-83-954306-4-0.

⁷ Karol Parno Gierliński, *Miri szkoła. Romano elementaro*, wyd. I, Urząd Miasta w Gorzowie Wielkopolskim, Gorzów Wlkp. 20007, ISBN 978-83-925856-0-2; wyd. II, Urząd Miasta w Kostrzynie nad Odrą, Kostrzyn 2008, ISBN 978-83-918449-1-5 [wersja dla Polska Roma]; tenże, *Miri szkoła. Romano elementaris*, wyd. II, Urząd Miasta w Kostrzynie nad Odrą, Kostrzyn na Odrą 2008, ISBN 978-83-918449-2-2 [wersja dla Bergitka Roma].

lejówku w maju 2008 roku, a potem w czerwcu i wrześniu tego roku. Ustalenia Zespołu zostały nazwane *pisownią sulejowską* i opublikowane⁸.

Obecne wersje poddane zostały weryfikacji pod względem zastosowania pisowni sulejowskiej, która w pierwszych wydaniach stosowana była niekonsekwentnie⁹. Zachowana została pierwotna szata graficzna Jarosława i Andrzeja Korony. Ten ostatni podjął się także ostatecznej redakcji obecnego wydania obu wersji dialektalnych¹⁰.

Natalia Gancarz, fot. A. Bartosz, 2021

⁸ Adam Bartosz, *Propozycja zapisu języka romani (pisownia sulejowska)*, „Studia Romologica”, 2009, nr 2, s. 153–169; tenże, *Propozycja zapisu języka romani w: Barbara Weigl (red.), Romowie 2009. Między wędrowką a edukacją*, Warszawa 2009, s. 99–109; tenże, *Propozycja zapisu języka romani – „pisownia sulejowska”*, Muzeum Okręgowe w Tarnowie, Tarnów 2012, ss. 27.

⁹ Konsultacja zapisu Adam Bartosz.

¹⁰ Karol Parno Gierliński, *Miri szkoła. Romano elementaris*, Stowarzyszenie Romani Ćierheń w Gorzowie Wielkopolskim, wyd. II, Gorzów Wielkopolski 2021, ss. 99, ISBN 987-83-963444-1-0 [wersja dla Bergitka Roma]; Karol Parno Gierliński, *Miri szkoła. Romano elementaro*, Stowarzyszenie Romani Ćierheń w Gorzowie Wielkopolskim, wyd. II, Gorzów Wielkopolski 2021, ss. 99, ISBN 987-83-963444-1-3 [wersja dla Polska Roma].